

bliže tumači način razumnog participiranja s Božjim idejama Tvorni razum (*intellectus agens*) od osjetnih stvari apstrahira bitnost, koja je izraz Božje ideje, i tako postanu predmeti inteligibilni. Svejedno je dakle, kaže sv. Toma, da li nam spoznajne objekte Bog saopćuje, kako se sv. Augustin izražava, ili ako kažemo, da nam je od Boga dano svjetlo razuma, kojim vječne i nepromjenljive biti postaju spoznatljive.

Otuda je vidjeti, da se „teistički idealizam“ sv. Tome ne razilazi od sv. Augustina. Prema tome je sasvim neumjesno govoriti o izmirenju ovih umnih prvaka u katoličkoj Crkvi gledom na njihovu nauku o temeljnim noetičkim problemima. Nažalost opaža se u novije vrijeme, da ne samo protestanti, već i neki novoskolastici nastoje, koliko je moguće, više isticati sv. Augustina nego sv. Tomu. Velim nažalost ne zato, što kod sv. Augustina ne bismo našli istu onu nauku, koju nas i sv. Toma uči, već zato jer na taj način, barem kod neupućenih, mogu nastati predrasude o onom ugledu, kojega je sv. Tomi podijelila sama kat. Crkva. To i jest glavni razlog, što u duhu modernog vremena lebdi izvjesna tendencija proti sv. Tomi i skolastičkoj filozofiji. A to opet i jest glavni razlog, što se s katoličke strane ne bi smjelo ni u čemu odstupati od sv. Tome. Držim naime, da sv. Ignacije nije bio na krivom putu, kad je u providencijalnoj svojoj knjižici o duhovnim vježbama medju ostalim naveo upravo i filozofiju sv. Tome kao sredstvo, koje će nam omogućiti — *sentire cum Ecclesia*.

Dr. S. Zimmermann.

Casus.

O valjanosti mješovite ženidbe. U župi X. zagrebačke nadbiskupije sklopio je Ivan N. katolik s Mariškom L., rodnom iz Piliša u Ugarskoj, lutorankom, mješovitu ženidbu pred lutoranskim njezinim pastorom. Pita se: je li ta mješovita ženidba valjana? Kapelan tvrdi, da nije, pozivajući se na napatuk¹ zagrebačke duhovne oblasti od 20. prosinca 1909. točka VIII. slovo *k*); nasuprot župnik tvrdi, da je valjana, pozivom na rješenje sv. Stolice (kongregacije *de Sacramentis*) od 27. februara 1909. br. 833/ex 1908. Tko ima pravo?

Odgovor: Imade pravo župnik.

¹ Napatuk k dekretu „Ne temere“ izdan u cirkularu kom. VI. 1909.

Prema § 2. čl. IX. dekreta *Ne temere* dužni su katolici i onda na taj zakon, kada sklapaju mješovitu ženidbu s nekato-
ličkom strankom, premda su dobili oprost od zapreke *mixtae religionis*; osim ako je sv. Stolica inače odredila za koji posebni kraj. Po onom općenitom zakonu bila bi ženidba Ivanova sa Mariškom dakako nevaljana, jer nije sklopljena pred župnikom, kako to odreguje čl. III. istoga zakona, koji vrijedi za cio svijet. Ali ako je sv. Stolica inače odredila za ovaj naš kraj, onda su tu drugi računi.

I doista sv. Stolica je inače odredila za Njemačku. Još prije ovoga najnovijega zakona o ženidbi katolikâ izdala je sv. Stolica zakon — konstituciju *Provida* — 18. januara 1906., koji glasi: „... matrimonia mixta in quibusvis imperii Germanici provinciis et locis . . . non servata forma Tridentina iam contracta vel (quod Deus avertat) in posterum contrahenda . . . pro validis omnino haberi volumus, idque expresse declaramus, definimus atque decernimus“.

Iznimka je dakle u Njemačkoj. Ondje su mješovite ženidbe katolikâ s krivovjercima ili raskolnicima zabranjene dakako kao i svagdje na svijetu, a dozvoljene uz oprost od zapreke *mixtae religionis*, koji se daje pod uvjetom, ako postoji iusta gravisque causa canonica, i ako se s obje strane pruži jamstvo, kako je to i dosad bivalo. Osim toga da ovakova mješovita ženidba bude dozvoljena, zahtijeva se da se sklopi kao i čista katolička ženidba pred katoličkim župnikom i pred dvojicom ili trojicom svjedokâ. Ako li pak zaručnici ne će da udovolje ovim crkvenim propisima, ne mogu drugdje izvan Njemačke valjano sklopiti ženidbe, ali u Njemačkoj se iznimno takova ženidba izričito proglašuje valjanom.

Na molbu biskupâ Ugarske da bi se i za Ugarsku ta ista iznimka dopustila u mješovitim ženidbama, predložila je kongregacija *de Sacramentis*, rješavajući tu njihovu molbu, da se zamoli sv. Otac, e bi se, s obzirom na osebuje prilike u onim krajevima, za sada udostojao protegnuti svoju konstituciju *Provida* i na kraljevstvo Ugarsko zajedno s deklaracijama, što ih je kongregacija *Concilii* o njoj izdala 1. i 28. februara 1908. I što je dne 19. februara 1909. kongregacija predložila, na to je sv. Otac Papa Pijo X. u audienciji dne 23. februara pristao u svemu i osim toga naročito izjavio i odredio, da se mješovite ženidbe, koje su se u kraljevstvu Ugarske sklopile poslije za-

kona „*Ne temere*“, a prije ove odredbe, imadu smatrati kao valjane, osim ako im smeta druga kakova zapreka.

Ona dakle iznimka, koja vrijedi za Njemačku, vrijedi sada i za Ugarsku. Mješovite ženidbe, akoprem nedozvoljene, osim uz uvjete gore označene, valjane su u Ugarskoj.

Valja spomenuti, da su i hrvatski Ordinariji obratili se sličnom molbom na sv. Stolicu kao i episkopi Ugarske. Čini se, da je kongregacija *de Sacramentis* rješavajući te molbe izraz „*Regnum Hungariae*“ uzela u smislu zemalja krune sv. Stjepana, pa u svojem dekretu obuhvatila i Hrvatsko-Slavonsku crkvenu provinciju. Tako se barem tajnik pomenute kongregacije na upit primasa Ugarske dne 5. ožujka 1909. izričito izjavio, a državni tajnik sv. Oca pismom od 11. stud. 1909. br. 40390. na predstavku zagrebačkoga metropolite to potvrdio. Prema tomu jednim te istim dekretom kongregacije *de Sacramentis* odredila je sv. Stolica, da bude iznimka u pitanju mješovitih ženidaba kako u Njemačkoj — in *Germania*, in *imperio Germanico*, — tako isto in *Regno Hungariae*, dosljedno i u Hrvatskoj i Slavoniji.

Deklaracija napokon kongregacije Concilii od 28. marta 1908. ad III. „*Exceptionem valere tantum modo pro natis in Germania ibidem matrimonium contrahentibus*“ imade se po odredbi sv. Oca Pape namijeniti i na Ugarsku te glasiti: „*Exceptionem valere tantummodo pro natis in Hungaria ibidem matrimonium contrahentibus*“. Tkogod dakle sklapa kod nas mješovitu ženidbu, bio on rodom iz kojeg mu drago kraja u zemljama krune sv. Stjepana, sklapa ju valjano, kao što ju sklapa valjano u Njemačkoj, bio on rodom iz koje mu drago provincije u Njemačkoj.

Što se pako kapelan poziva na napatuk izdan cirkularom duhovne oblasti točka VIII. slova *k*): „U Hrvatskoj i Slavoniji mogu mješovitu ženidbu pred nekatoličkim župnikom, akoprem nedopušteno, ipak valjano sklopiti samo oni, koji su rojeni u području ovih kraljevina“ — imade krivo ne doduše kapelan, nego sam napatuk, i to poradi one ekskluzivne čestice „samo“. Toga sv. Stolica nije rekla; osim ako kasnije izda posebnu deklaraciju. Što se veli u napatku na nazn. m. istina je u smislu afirmativnom, ali ne stoji u smislu ekskluzivnom. Ona riječ „samo“ pokvarila je cijelu izreku. I za to po mojem mišljenju, nema pravo kapelan već župnik kada tvrdi, da je ženidba Ivana s Mariškom valjana. — *Dr. Josip Pazman.*

Držanje assistencije kod sv. mise. 1. Je li assistentima in missa solemni dopušteno i je li to pristojno recitovati brevijar dapače i post consecrationem? To čine tako na proštenjima mnoga mlada gospoda. Nije li kod mise red i celebrantu i assistentima adorirati i meditirati, a ne recitirati?

2. je li dopušteno i je li to pristojno, da celebrant ili assistenti prate pjevanje na koru gundrajući ili pjevajući pjesmu, koja se na koru pjeva?

3. Je li dopušteno i pristojno, da assistent prati celebranta glasno gundrajući, kada pjeva prefaciju ili „pater noster“?

4. Je li dopuštaju rubrike, da celebrant kada tihu misu celebrira moli sve molitve, dapače i sam canon glasno mrmrljajući, a tako isto i kod svečane mise?

Ad 1. Ako „assistenti“ cio dan ne mogu naći vremena za molitvu brevijara, n. pr. ako su na dan proštenja od ranog jutra sjedili u ispovjedaonici, pripravljali se za propovijed i propovijedali, ako ih poslije podne isto takav posao čeka ili možda moraju putovati kući i t. d. — onda moraju upotrijebiti ono vrijeme kod svečane mise, da svrše tu molitvu. Prema tomu valjalo bi ih pohvaliti za tu revnost, a nipošto kudit.

Ako bi pak „asistenti“ za taj posao lako našli vremena, ali oni za vrijeme svečane mise mole brevijar s drugih razloga n. pr. jer su tada bolje disponovani, sabraniji, pobožniji i t. d. — i u tom slučaju dobro rade i nitko im ne može opravdano prigovarati. I kad bi tako radili s razloga, što su ostalo vrijeme beskorisno utukli, ni tada im ne treba zamjerati, što u to vrijeme mole, već za to, što su prije dangubili.

Ne može se reći, da je dužnost „assistenata“ kod sv. mise adoracija i meditacija barem *per se*, već im je dužnost d v o r i t i celebranta i obavljati one funkcije, koje im rubrike nalažu. Pa ako oni te svoje dužnosti obave, a među stankama (n. pr. dok pjevači pjevaju Gloria, Credo, dok celebrans pjeva prefaciju, Pater noster, ili moli canon), oni mole brevijar, to činiti ne brani im nijedan crkveni zakon, nikoja rubrika. Taj posao nije *impossibilis* s poslom assistencije, nije posao, koji ih rastresa, već je posao, koji po mojem mišljenju dobro pristaje k sv. činu i koji na prisutne vjernike čini dobar dojam. Ovo vrijedi za djakona i poddjakona. Naravski da ne mogu moliti brevijar, dok mole pristupne molitve s celebrantom, ili dok ulijevaju vino i vodu kod prikazanja, dok se kadi oltar i slične funkcije vrše (premda

mogu moliti i tada, ako znadu na pamet i ne trebaju knjige držati u ruci). A fortiori vrijedi to za assistente u strogom smislu t. j. onu dvojicu od klera, koji osim djakona i poddjakona pontifikantu čine počasnu pratnju, pa se per abusum upotrebljavaju i kod svečane mise običnoga svećenika (t. z. leviti, ili dvostruka assistencija), jer za ove biskupske assistente propisuju rubrike takove funkcije (poglavito da prvi (desni) postavlja biskupu na glavu mitru, koju nosi mitrofer, a drugi (lijevi) istu skida, kadgod se po rubrikama imade biskupu postaviti na glavu mitra ili skinuti; da kod pristupnih molitava mole sa pontifikantom psalam *Judica i Confiteor* itd. Sr. Cerem. Episp. cap. VIII. De Herdt I. n. 43. i dr.), da im je prosto moliti brevijar, ako ga prije nisu dospjeli izmoliti, niti će im kasnije zgodno biti. Mora se dakle priznati, da je to dopušteno, da se smije, i da je posve pristojno da to čine pa i post censecrationem. Ne smije se dakle to zamijerati mlađoj gospodi, koja na proštenjima (i inače na druge svetkovine) tako rade. Mora se priznati i to, da bi assistencija bila savršenija, Boga dostojnija, zaslužnija, kad bi se za cijelo vrijeme svečane sv. mise meditiralo i kad bi se assistencija obavljala cum animo adorandi Dominum. Rekoh za cijelo vrijeme, jer i pokraj brevijara ostaje assistenciji po koji časak vremena za meditaciju, a i za adoraciju, koju obavljaju i onako dosta puta zajedno sa celebrantom kod mnogobrojnih genufleksija. Moram napokon dodati i to, da je sam čin assistencije svet i uzvišen barem kao meditacija, koja je u ostalom već uključena.

Ad 2. Za gundranje ili pjevanje ne mogu ustvrditi, da je nepristojno; za glazbeno naobražena svećenika je to napast, kojoj se teško ugiba; držim, da vjernici to ne zamijeraju svećeniku ni assistenciji, pretpostavivši da se radi o pjevanju pučkom cijeloga puka u crkvi i o pjesmama običajnim i poznatim. Kada na koru izvježbani pjevački zbor izvodi umjetno pjevanje, neumjesno bi bilo od oltara miješati se u takovo pjevanje; umjetno pjevanje slast je slušati.

Ad 3. Po općenitim načelima glazbe sudeći držim, da je to nepristojno, a po tom i nedopušteno, da se solo-pjevanje prefacije i Očenaša smeta glasnim gundranjem i pjevač buni. I pratnja vještog orguljaša tom zgodom, akoprem se ugodno sluša, nije u duhu crkvenih glazbenih propisa, a nedopušteno je upravo ono neestetičko gundranje.

Ad 4. Rubrike tačno određuju, koji se dijelovi sv. mise imadu moliti voce secreta (tiho), a koji voce media sive submissa (poluglasno) i voce clara (glasno). Toga se dakle treba i držati (Sr. Rubr. Missal. tit. XVI.). Kod pjevane i svečane sv. mise dolazi k tomu i vox sonora t. j. glasno pjevanje. Vox secreta je izgovaranje riječi takovo, da svećenik sebe čuje, ali ga ne čuju drugi, koji sv. misu slušaju. Vox media je takovo izgovaranje riječi, da svećenika čuje podvornik i možda oni, koji su bliže oltara, a vox clara ili alta takovo, da svećenika čuti i razumjeti mogu oni, koji pribivaju kod sv. mise. Svećenik svakako griješi (pecc. leve), ako glasno čita, što imade čitati tiho; ako pak kanon glasno čita, teže griješi t. j. veći mu je grijeh, ali nije smrtni. Sv. Alfonzo (lib. 6. n. 416.) drži da pače, da jest smrtni grijeh konsekraciju ili veći dio kanona glasno moliti, jer da je to teška sablazan za druge i prezir riječi i obreda sv. mise. Ima i drugih auktora, koji to mnijenje imadu. Ali drugo je glasno izgovaranje, a drugo glasno mrmljanje, uzdisanje i jecanje, kao što starci običaju činiti, tako da se riječi ne čuju i da ih ne mogu razumjeti prisutni vjernici. O tom mrmljanju rubrike ništa ne govore, pa zato moramo blaže suđiti one, koji su tu naviku stekli. *Dr. Pazman.*

Recenzije.

Dr. Johannes Nickel Der Hebräerbrief. Biblische Zeitfragen. Münster i. W. 1914.

Pisac raspravlja ukratko i pregledno o svim pitanjima, koja se odnose na ovu poslanicu. Drži s velikom većinom katoličkih tumača sentenciju Origenovu, da je Pavao auktor i ove poslanice, no da ju je neki učenik Pavlov koncipirao.¹

Nikel vadi dokaze iz tradicije za autorstvo Pavlovo. Upozoruje na formalne razlike, i na sličnosti s ostalim Pavlovim poslanicama n. pr. s poslanicom Rimljanima, prvom Korinćanima i Galaćanima. Uspješno obara sve glavne protivničke prigovore.

Sudim, da nije sretno riješio poteškoću u 2, 3. (ἐπὶ τῶν ἀνομώτων εἰς ἡμᾶς ἐβραϊώθη). Protivnici kažu, da se ovo mjesto direktno protivi posl. Galaćanima; jer Pavao kaže, da je vjeru naučio od drugih, ergo nije Pavao auktor. Nickel odgovara, da je Pavao primio neposredno objavu od Krista, no da je mnogo iz života i govora Isusovih saznao od drugih apoštola².

Zgodnije ćemo odgovoriti protivnicima, ako uzmemo da Pavao govori u formi exhortativnoj; pa zato je i izabrao plural (cf. Rim 13, 11.). Nadalje Pavao razlaže općenito, kako se evanđelje raširilo među Židovima. Najprije ga je propovijedao sam Go-

¹ Die mittelbare Urheberschaft des hl. Paulus wird von den meistes katholischen Exegeten der neueren Zeit festgehalten. Im Sinne des Origenen dachte man an einen Schüler des hl. Paulus als Konzipienten. o. c. str. 12.

² str. 31. 32.